

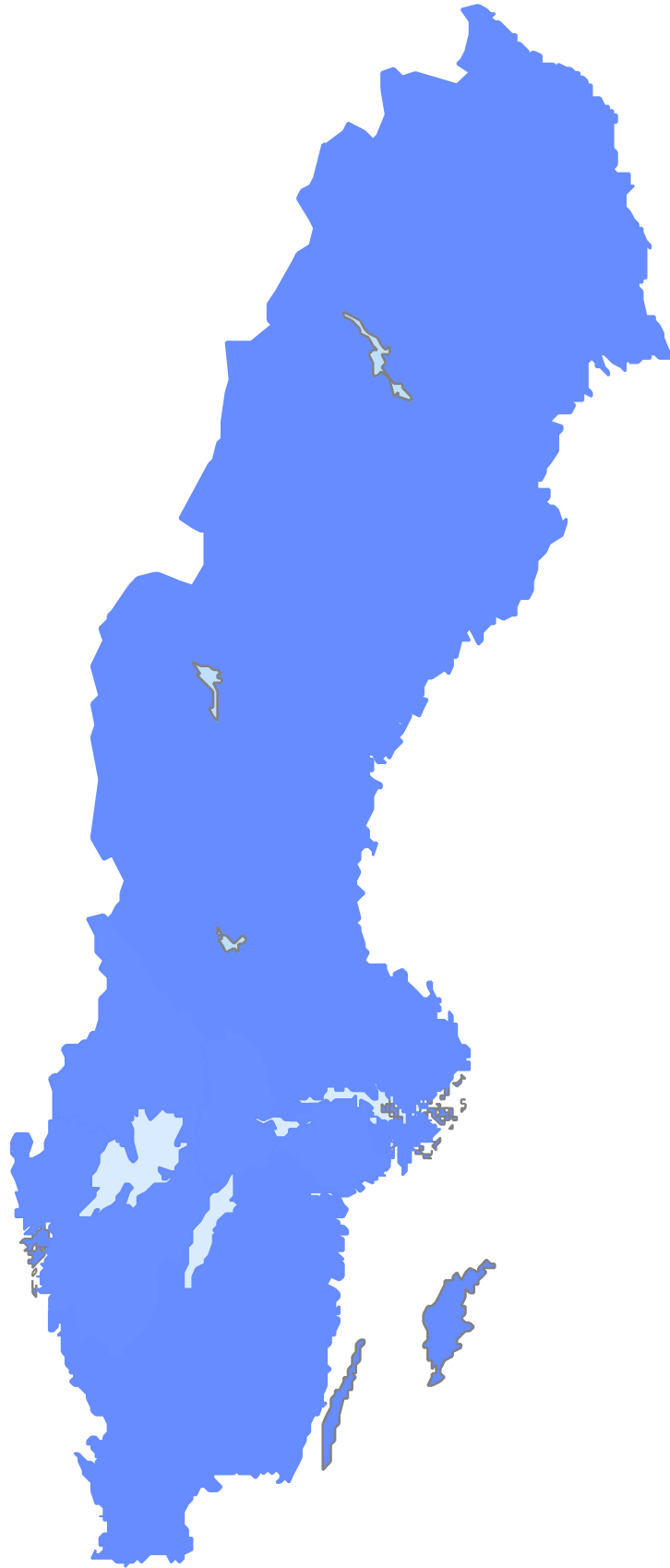
Kommunalekonomisk utjämning

Utjämningsåret 2019

Statistiska centralbyrån Statistics Sweden

Statistiska centralbyrån

Innehåll

Kommunalekonomisk utjämning	1
Utjämningsåret 2019	1
1 Kommunalekonomisk utjämning	4
1.1 Inkomstutjämning	4
1.2 Kostnadsutjämning.....	5
1.3 Strukturbidrag	5
1.4 Införandebidrag	6
1.5 Regleringsbidrag/avgift.....	6
1.6 SCB:s beräkningar utgör underlag för Skatteverkets beslut	6
2. Kostnadsutjämning mellan kommuner.....	6
2.1 Förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet	6
2.2 Förskoleklass och grundskola	7
2.3 Gymnasieskola.....	9
2.4 Individ- och familjeomsorg.....	9
2.5 Barn och ungdomar med utländsk bakgrund	11
2.6 Äldreomsorg.....	11
2.7 Befolkningsförändringar	13
2.8 Bebyggelsestruktur	15
2.9 Löner.....	16
2.10 Kollektivtrafik.....	16
3. Kostnadsutjämning mellan landsting	18
3.1 Hälso- och sjukvårdsmodellen.....	18
3.1.1 Hälso- och sjukvård	18
3.1.2 Glesbygdstillägg	19
3.2 Befolkningsförändringar	20
3.3 Löner.....	21
3.4 Kollektivtrafik	21
Bilaga 1: Prisindex	23
Bilaga 2: Nettokostnader per invånare 2016	24

Förfrågningar Statistiska centralbyrån

Mats Rönnbacka tfn 010-479 61 84

Oskar Söderbom tfn 010-479 64 36

SCB, Offentlig ekonomi och mikrosimuleringar (NR/OEM)

Telefon 010-479 40 00 (vx)

E-post offentlig.ekonomi@scb.se

Webbplats www.scb.se/OE0115

1 Kommunalekonomisk utjämning

Syftet med utjämningen är att åstadkomma likvärdiga ekonomiska förutsättningar för alla kommuner och landsting att bedriva sin verksamhet. Utjämning görs inom ramen för ett delsystem för kommuner och ett för landsting. Delssystemen som är likartat uppbyggda består vardera av fem olika delar; inkomstutjämning, kostnadsutjämning, strukturbidrag, införandebidrag och regleringsbidrag/-avgift.

1.1 Inkomstutjämning

Inkomstutjämningen syftar till att utjämna för skillnader i skatteintäkter mellan kommuner och mellan landsting. Inkomstutjämningen finansieras i huvudsak av staten. Kommuner och landsting garanteras genom ett inkomstutjämningsbidrag 115 procent av en uppräknad medelskattkraft. Kommuner och landsting som har en skattkraft över den s.k. garantinivån betalar en inkomstutjämningsavgift till staten.

Beräkningen av inkomstutjämningsbidraget/avgiften för utjämningsår 2019 sker i nedanstående steg¹:

1. Skatteunderlaget enligt 2018 års taxering (inkomstår 2017) räknas upp till utjämningsårets nivå med hjälp av uppräkningsfaktorer som regeringen fastställt.
2. Skattkraften beräknas (uppräknat skatteunderlag / befolkning)
3. Andel av riksmedelvärdet beräknas (skattkraft / skattkraft för riket)
4. Skatteutjämningsunderlag beräknas (skattkraften för riket * 1,15 (garantinivå) * befolkning per kommun eller landsting)
5. Underlag för inkomstutjämningsbidrag/avgift beräknas (Skatteutjämningsunderlag – uppräknat skatteunderlag)
6. Inkomstutjämningsbidrag/avgift kr/invånare beräknas: Bidrag/avgift: Underlag för inkomstutjämningsbidrag * länsvis skattesats / befolkning / 100

Länsvis skattesats

När inkomstutjämningsbidrag respektive inkomstutjämningsavgift beräknas används så kallade länsvisa skattesatser, vilket är medelskattesatsen 2003 justerat för huvudmannaskapsförändringar som har skett från och med 1991. Skillnaderna som finns i de länsvisa skattesatserna speglar på så sätt inte vilken skattesats som kommunerna eller landstingen valt, utan beror endast på i vilken utsträckning kommunerna tagit över verksamhet från landstingen eller tvärtom. Anledningen till att man använder dessa länsvisa skattesatser är att storleken på inkomstutjämningsbidrag eller inkomstutjämningsavgifter inte ska kunna påverkas av kommuner och landsting.

För bidragsberättigade kommuner beräknas bidraget utifrån 95 procent av medelskattesatsen, och för bidragsberättigade landsting utifrån 90 procent av medelskattesatsen. För avgiftsskyldiga kommuner och landsting ska avgiften

¹ Vid preliminärt utfall används befolkningen den 30 juni 2018 och vid utfall används befolkningen den 1 november 2018.

istället beräknas utifrån 85 procent av medelskattesatsen för kommunerna respektive landstingen..

1.2 Kostnadsutjämning

Kostnadsutjämningen syftar till att utjämna för strukturella behovs- och kostnadsskillnader, t.ex. skillnader i andelen barn eller andelen äldre. Systemet ska däremot inte utjämna för kostnader som beror på skillnader i vald servicenivå, avgiftssättning och effektivitet.

Kostnadsutjämningen för kommuner består av tio delmodeller:

- Förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet
- Förskoleklass och grundskola
- Gymnasieskola
- Individ- och familjeomsorg
- Barn och ungdomar med utländsk bakgrund
- Äldreomsorg
- Befolkningsförändringar
- Bebyggelsestruktur
- Löner (fr.o.m. 2008)
- Kollektivtrafik (gemensam för kommuner och landsting)

Kostnadsutjämningen för landsting består av fyra delmodeller:

- Hälso- och sjukvård
- Befolkningsförändringar
- Löner (fr.o.m. 2008)
- Kollektivtrafik (gemensam för kommuner och landsting)

För varje delmodell beräknas en standardkostnad. Standardkostnaderna summeras till en strukturkostnad för varje kommun och landsting. Kommuner och landsting som har en lägre strukturkostnad än genomsnittet för respektive kollektiv får betala en kostnadsutjämnings-avgift och de som har en högre strukturkostnad än genomsnittet får ett kostnadsutjämningsbidrag. Summan av avgifterna skall i stort motsvara summan av bidragen.

1.3 Strukturbidrag

Kommuner och landsting kan få strukturbidrag. Bidragen beräknades inför utjämningsår 2014 i kronor per invånare. Det ska utgå årligen och tills vidare. Nivån på utgående bidrag, i kronor, bestäms med andra ord av befolkningsutvecklingen i berörda kommuner och landsting.

Kommunernas strukturbidrag utgörs av:

- Tidigare bidrag för ”svagt befolkningsunderlag”
- Tidigare bidrag för ”näringslivs- och sysselsättningsfrämjande åtgärder” eller ”större bidragsminskning”.

Landstingens strukturbidrag utgörs av:

- Tidigare bidrag för ”små landsting”
- Tidigare bidrag för ”större bidragsminskning”

1.4 Införandebidrag

Kommuner och landsting som vid ett införande av det nya utjämningsystemet 2014 får en bidragsminskning alternativt avgiftshöjning, har rätt till ett årligt införandebidrag för den del av bidragsminskningen som överstiger 250 kronor per invånare. Införandebidragen trappas av stegvis med 250 kronor per invånare och år.

Kommuner och landsting som vid förändringen av inkomstutjämnningen utjämningsår 2016 får avgiftsökningar, har rätt till ett årligt införandebidrag för den del av avgiftsökningen som överstiger 250 kronor per invånare. Införandebidragen trappas av stegvis med 250 kronor per invånare och år. I praktiken berörs inga landsting av detta införandebidrag då avgiftsökningen för något landsting inte överstiger 250 kronor.

1.5 Regleringsbidrag/avgift

Nettot av inkomstutjämning, kostnadsutjämning och strukturbidrag samt införandebidrag jämförs med de för utjämningsåret anslagna medlen för kommuner respektive landsting. Om nettobeloppet överstiger anslaget ska en regleringsavgift erläggas. Om nettot uppgår till ett belopp som är mindre än anslaget utgår ett regleringsbidrag. Regleringsbidraget/-avgiften beräknas för kommuner och landsting på totalnivå och var för sig som enhetliga belopp i kronor per invånare.

1.6 SCB:s beräkningar utgör underlag för Skatteverkets beslut

Beräkningar inom ramen för den kommunalekonomiska utjämnningen ska under året före utjämningsåret genomföras två gånger, en gång i september och en gång i december. Syftet med septemberberäkningen är att förse kommuner och landsting med ett preliminärt underlag för budgetarbetet.

SCB:s decemberberäkning utgör underlag för *Skatteverkets* preliminära beslut om vilka bidrag och avgifter som ska utgå under utjämningsåret. Kommuner och landsting kan senast den 15 februari ”påtala brister och oriktiga uppgifter i underlaget för beslutet”. Skatteverket ska senast den 15 april fatta slutliga beslut om vilka bidrag och avgifter som ska utgå under utjämningsåret.

2. Kostnadsutjämning mellan kommuner

2.1 Förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet

Standardkostnaden för förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet beräknas utifrån kommunens åldersstruktur för åldersgrupperna 1-5 år (förskola) respektive 6-12 år (fritidshem), relaterat till ett index för respektive grupp. Indexet för förskolan avser att fånga upp de kostnadsskillnader som följer av olika

vistelsestider i förskolan. Index för fritidshem avser att fånga upp skillnader i behov av fritidshem och pedagogisk omsorg för skolbarn.

$$\begin{aligned} \text{Standardkostnad} = & \quad (\text{andel barn 1–5 år} / 100 \\ & * \text{ kostnad per 1–5 åring} \\ & + \text{ tillägg/avdrag för skillnader i vistelsestid} \\ & + \text{ andel barn 6–12 år} / 100 \\ & * \text{ kostnad per 6–12 åring} \\ & + \text{ tillägg/avdrag för skillnader i inskrivningsgrad}) \\ & * \text{ justeringsfaktor} \\ & * \text{ KPIFt-1} * \text{ KPIFt} \end{aligned}$$

- Andelen barn i de aktuella åldersgrupperna avser befolkningen 2016-12-31. Data uppdateras årligen och hämtas från SCB:s befolkningsstatistik.
- Kostnad per barn i de aktuella åldersgrupperna beräknas utifrån räkenskapssammandraget för kommunerna år 2015. Uppdateras årligen.
- Index för förskola bygger på kommungruppens genomsnittliga vistelsestider 2005, enligt 2005 års kommungruppsindelning. Skillnader i vistelsestid reduceras med 50 procent. Uppdateras inte årligen.
- Index för fritidshem bygger på andelen inskrivna 6–12 åringar i fritidshem år 2016 för respektive kommungrupp, enligt 2011 års kommungruppsindelning, i relation till genomsnittet för riket. Uppdateras årligen med statistik från Skolverket.
- Justeringsfaktorn korregerar den genomsnittliga vägda standardkostnaden i riket så att den överensstämmer med den vägda genomsnittliga nettokostnaden för förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet enligt räkenskapssammandraget.
- Omräkning av standardkostnaden till utjämningsårets kostnadsnivå sker med hjälp av konsumentprisindex med fast ränta (KPIF) året före utjämningsåret samt utjämningsåret.

2.2 Förskoleklass och grundskola

Standardkostnaden för grundskolan beräknas utifrån andelen barn i åldrarna 7–15 år, andelen 6-åringar, samt den andel av 7–15-åringarna som är födda utanför Sverige, Norge och Danmark eller där båda föräldrarna är födda utanför dessa länder. Därtill kommer tillägg/avdrag för små skolor och skolskjutsar (SSS), vilket beräknas utifrån elevernas geografiska spridning i kommunen. Slutligen tillkommer en beräknad genomsnittskostnad per elev baserad på antalet barn i förskoleklass (6-åringar) och grundskola (7–15 år).

$$\begin{aligned} \text{Standardkostnad} = & \quad (\text{andel barn 7–15 år} \\ & * \text{ kostnad per 7–15-åring} \\ & + \text{ andel 6-åringar} \\ & * \text{ kostnad per 6-åring} \\ & + \text{ tillägg/avdrag för hemspråk och svenska 2} \quad + \\ & \text{ tillägg/avdrag för små skolor och skolskjutsar}) \\ & * \text{ KPIFt-1} * \text{ KPIFt} \end{aligned}$$

- Andelen 6-åringar, 7–15-åringar samt andelen 7–15-åringar som är födda utanför Sverige, Norge och Danmark, eller där båda föräldrarna är födda utanför

dessa länder, avser befolkningen 2016-12-31. Data kommer ifrån SCB:s befolkningsstatistik och uppdateras årligen.

- Kostnad per barn i de aktuella åldersgrupperna beräknas utifrån räkenskapssammandraget för kommunerna år 2016. Uppdateras årligen.
- Tillägg/avdrag för hemspråksundervisning beräknas i två steg. Först ges alla kommuner en merkostnad för hemspråksundervisning. Den beräknas genom att andelen 7–15-åringar som är födda utanför Sverige, Norge och Danmark, eller där båda föräldrarna är födda utanför dessa länder, multipliceras med andelen 7–15-åringar. Det i sin tur multipliceras med modelleringen för hemspråksundervisning, 8 040 kr per elev. Tillägget för hemspråksundervisning finansieras med ett avdrag som motsvarar ett, med befolkningen vägt genomsnitt för tilläggen. I utredningen *Likvärdiga förutsättningar – Översyn av den kommunala utjämningen* (SOU 2011:39) kan man i bilaga 7 närmare läsa om hur merkostnader för små skolor och skolskjutsar (SSS) är framtagna. Tilläggen/avdragen för SSS ska vara kostnadsneutrala i 2009 års kostnadsnivå. Detta uppnås genom att det för alla kommuner görs ett avdrag som motsvarar ett, med befolkningen vägt genomsnitt för tilläggen.
- Efter gjord justering uppgår det vägda riksgenomsnittet av tilläggen/avdragen till noll kronor per invånare.
- Omräkning av standardkostnaden till utjämningsårets kostnadsnivå sker med hjälp av konsumentprisindex med fast ränta (KPIF) året före utjämningsåret samt utjämningsåret.

2.3 Gymnasieskola

Standardkostnaden för gymnasieskolan beräknas utifrån andelen ungdomar 16–18 år, bebyggelsestruktur samt elevernas programval de två senaste åren.

$$\begin{aligned} \text{Standardkostnad} = & \quad (\text{andel ungdomar 16–18 år} \\ & * \text{ kostnaden per 16–18-åring} \\ & + \text{ tillägg/avdrag för bebyggelsestruktur} \\ & + \text{ tillägg/avdrag för elevernas programval}) \\ & * \text{ KPIF}_{t-1} * \text{KPIF}_t \end{aligned}$$

Programvalsfaktorn beräknas för varje kommun i fyra steg:

1. Genom att multiplicera kommunens antal elever/program med budgeterad genomsnittskostnad i riket för respektive program, och därefter summera produkterna, erhålls en teoretisk totalkostnad för kommunens gymnasieskola. Denna totalkostnad divideras sedan med invånarantalet i kommunen.
2. Genom att summera alla kommuners totalkostnader enligt punkt 1, och därefter dividera med antalet 16–18-åringar i riket, erhålls en teoretisk genomsnittskostnad per 16–18-åring i riket.
3. Genom att multiplicera antalet 16–18-åringar i kommunen med den teoretiska genomsnittskostnaden, och sedan dividera med antalet invånare i kommunen, erhålls ett relationstal för varje kommun.
4. Programvalsfaktorn erhålls genom att minska kommunens totalkostnad med kommunens teoretiska genomsnittskostnad.
5. För att öka modellens stabilitet ska inte förändringar i elevernas programval mellan två år slå igenom fullt ut. Det görs genom att medelvärdet av de två senaste årens programvalsfaktorer används.

- Data angående gymnasieprogrammets budgeterade genomsnittskostnader hämtas från Skolverkets riksprislista. Uppdateras årligen.
- Kostnad per 16-18-åring beräknas utifrån räkenskapssammandraget för kommunerna år 2017. Uppdateras årligen.
- Data över antalet elever hämtas från SCB:s skolstatistik avseende år 2017. Uppdateras årligen.
- Tillägg/avdrag för bebyggelsestruktur speglar merkostnader för gymnasieskolor p.g.a. elevernas dagliga resor, behov av boende samt merkostnader för små gymnasieskolor. Modellen är framtagen av Tillväxtanalys och bygger på befolkningens bosättningsmönster år 2009. Uppdateras inte årligen.
- Omräkning av standardkostnaden till utjämningsårets kostnadsnivå sker med hjälp av konsumentprisindex med fast ränta (KPIF) året före utjämningsåret samt utjämningsåret.

2.4 Individ- och familjeomsorg

Standardkostnaden för individ- och familjeomsorg bygger på en regressionsanalys där den genomsnittliga nettokostnaden för individ- och familjeomsorg 2007-2009 skattas med hjälp av följande variabler: andelen arbetslösa utan ersättning, andelen lågutbildade personer födda i Sverige i åldern 20-40 år, roten ur tätortsbefolkningen, andelen av befolkningen boende i flerfamiljshus byggda 1965-1975 samt andelen av befolkningen som fått ekonomiskt bistånd under längre tid än sex månader.

Standardkostnad= (806,38

- + 28 386 * andel arbetslösa utan ersättning
- + 19 391 * andel lågutbildade 20-40 år
- + 1,63 * roten ur tätortsbefolkningen i kommunen
- + 2 285 * boende i flerfamiljshus byggda 1965 till 1975
- + 87 497 * andel med ekonomiskt bistånd > sex månader
- * justeringsfaktor
- * $KPIF_t - 1 * KPIF_t$

- Arbetslösa utan ersättning (årsmedeltal), hämtas från Arbetsförmedlingen. Avser år 2017, uppdateras årligen.
- Lågutbildade personer födda i Sverige i åldern 20-40 år hämtas från SCB:s utbildningsstatistik. Uppdateras årligen.
- Som täthetsmått används roten ur tätortsbefolkningen i kommunen. Uppdatering sker vart femte år och avser i dagsläget förhållandena år 2015.
- Antal personer boende i flerfamiljshus byggda åren 1965-1975 bygger på statistik från SCB:s fastighetstaxeringsregister avseende år 2016 och befolkningsstatistiken 2016-12-31. Uppdateras årligen.
- Andel av befolkningen med ekonomiskt bistånd längre än sex månader hämtas från inkomst- och taxeringsstatistiken på SCB och avser befolkningen 2017-12-31. Uppdateras årligen.
- Justeringsfaktorn korrigerar den genomsnittliga vägda standardkostnaden i riket så att denna överensstämmer med den vägda genomsnittliga nettokostnaden för individ- och familjeomsorg enligt räkenskapssammandraget.
- Omräkning av standardkostnaden till utjämningsårets kostnadsnivå sker med hjälp av konsumentprisindex med fast ränta (KPIF) året före utjämningsåret samt utjämningsåret.

2.5 Barn och ungdomar med utländsk bakgrund

Standardkostnaden är beräknad utifrån variabeln barn och ungdomar i åldern 0–19 år som är födda utom Norden eller EU², eller barn 0–19 år som är födda inom Norden eller EU och har minst en förälder som är född utom Norden eller EU.

I ett första steg har man tittat på de distrikt som har en högre andel barn och ungdomar med utländsk bakgrund jämfört med riksgenomsnittet. Ett kompensationsunderlag per kommun beräknas som andelen barn och ungdomar med utländsk bakgrund i dessa distrikt minus riksgenomsnittet. Distrikt som har en lägre andel barn och ungdomar med utländsk bakgrund än riksgenomsnittet får ingen kompensation.

Kommunens standardkostnad beräknas enligt:

Kompensationsunderlaget * 75 * folkmängd i de församlingar som är berättigade till ersättning/befolkningen i kommunen.

- Andelen barn och ungdomar med utländsk bakgrund samt övriga befolkningsuppgifter avser befolkningen 2017-12-31. Data uppdateras årligen och hämtas från SCB:s befolkningsstatistik.
- Standardkostnaden räknas inte upp till 2019 års kostnadsnivå.

2.6 Äldreomsorg

Standardkostnaden för äldreomsorg beräknas utifrån antalet gifta respektive ej gifta i åldersgrupperna 65–79, 80–89 samt 90 år och uppåt. Kommunens åldersersättning beräknas genom en summering av antalet invånare i respektive grupp multiplicerad med en fastställd normkostnad för gruppen. Vidare tillkommer tillägg/avdrag för hemtjänst i glesbygd, institutionsboende i glesbygd, språk samt ohälsa.

Standardkostnad = (åldersersättning baserad på civilstånd
* justeringsfaktor
+ tillägg/avdrag för hemtjänst i glesbygd
+ tillägg/avdrag för institutionsboende i glesbygd
+ tillägg/avdrag för språk
+ tillägg/avdrag för ohälsa)
* KPIft-1*KPIft

- Justeringsfaktorn för åldersersättningen korrigerar den genomsnittliga vägda standardkostnaden i riket så att den överensstämmer med den vägda genomsnittliga nettokostnaden för äldreomsorg enligt räkenskapssammandraget 2017.
- Hemtjänst i glesbygd - tillägget syftar till att fånga upp de merkostnader för hemtjänst i glesbygd som beror på personalens ökade resekostnader samt att små hemtjänstenheter i glesbygd genererar vissa merkostnader. Merkostnaden är beräknad av Tillväxtanalys och uppdateras inte årligen. Tillägget finansieras med ett generellt avdrag motsvarande ett med befolkningen vägt medelvärde för tilläggen.

² Med EU avses de länder som var medlemmar i unionen år 2003.

- Institutionsboende i glesbygd – Tillägg utgår till de kommuner som har en glesbygdsfaktor (Tätortsgrad² * roten ur (Invånare per km²)) som är lägre än 0,8. Tätortsgraden uppdateras vart femte år och avser i dagsläget förhållandena år 2015. Tillägget finansieras med ett generellt avdrag motsvarande ett med befolkningen vägt medelvärde för tilläggen.
- Språk – För att kompensera de kommuner med relativt hög andel äldre som är födda utanför Norden, för den anpassning av verksamheten som behöver göras främst för att kommunerna ska kunna utföra omsorgen på vårdtagarens eget modersmål, används statistik över andel personer 65+ födda utanför Norden. Den multipliceras med en kostnad per person som motsvarar fem procent av genomsnittskostnaden för 65-åringar. Tillägget finansieras med ett generellt avdrag motsvarande ett med befolkningen vägt medelvärde för tilläggen. Data bygger på SCB:s befolkningsstatistik och uppdateras årligen.
- Ohälsa – För att korrigera de kommuner där en relativt hög andel äldre har haft ett fysiskt ansträngande jobb, och därmed har behov av mer och tidigare resurser för äldreomsorg än genomsnittet, beräknas ett tillägg/avdrag för ohälsa. Justeringen bygger på skillnader i dödlighet mellan kommuner under en femårsperiod. I kommuner där fler än förväntat avlider under en femårsperiod bedöms invånarna vara i behov av äldreomsorg i ett tidigare skede. Tillägget finansieras med ett generellt avdrag motsvarande ett med befolkningen vägt medelvärde för tilläggen. Data bygger på SCB:s befolkningsstatistik och uppdateras årligen.
- Omräkning av standardkostnaden till utjämningsårets kostnadsnivå sker med hjälp av konsumentprisindex med fast ränta (KPIF) året före utjämningsåret samt utjämningsåret.

2.7 Befolkningsförändringar

Standardkostnadsberäkningen är baserad på större befolkningsförändringar under ett antal år.

Modellen för befolkningsförändringar består av flera var för sig fristående delar som kan höja en kommuns standardkostnad:

1. Den första delen ska kompensera kommuner vars befolkning minskat mer än två procent de senaste tio åren.
2. Den andra delen ska kompensera kommuner som har haft en kraftig ökning eller minskning de senaste fem åren av antalet grund- och gymnasieskolelever.
3. Den tredje delen ska kompensera kommuner som har haft en kraftig ökning de senaste fem åren av antalet förskolebarn.
4. Den sista delen ska kompensera kommuner som under den senaste femårsperioden haft en genomsnittlig årlig befolkningsökning på mer än 1,2 procent.

Befolkningsminskning de senaste tio åren

Den första delen ska kompensera kommuner med en kraftig minskning av befolkningen de senaste tio åren (om kommunens befolkning har minskat med mer än 2 procent under den senaste 10-årsperioden):

$$\text{Standardkostnad} = (\text{Procentuell befolkningsminskning} - 2,0) * 100$$

Annars;

$$\text{Standardkostnad} = 0.$$

Kraftig förändring av antalet 7–18-åringar

Kraftig minskning av antalet 7–18-åringar

I den andra delens första fas ska kommuner där 7–18-åringarna minskat kraftigt de senaste fem åren kompenseras:

Kommuner vars 7–18-åringar de senaste fem åren minskat med minst 2 procent eller 2 procentenheter mer än minskningen i riket, får en ersättning på 12 300 kronor per 7–18-åring utöver det aktuella gränsvärdet. Ersättningen räknas därefter om till kronor per invånare.

$$\text{Standardkostnad:} = \text{Procentuell minskning av 7–18-åringar} > \text{aktuellt gränsvärde} \Rightarrow \text{antal 7–18-åringar som minskat utöver gränsvärde} * 12\,300 \text{ kr/antalet invånare}$$

Annars;

$$\text{Standardkostnad} = 0.$$

Kraftig ökning av antalet 7–18-åringar

I den andra delens andra fas ska kommuner där 7–18-åringarna ökat kraftigt de senaste fem åren kompenseras:

Kommuner vars 7–18-åringar de senaste fem åren ökat med minst 2 procent, eller 2 procentenheter mer än ökningen i riket, får en ersättning på 12 000 kronor per 7–18-åring utöver det aktuella gränsvärdet. Ersättningen räknas därefter om till kronor per invånare.

Standardkostnad: = Procentuell ökning av 7–18-åringar > aktuellt gränsvärde => antal 7–18-åringar som ökat utöver gränsvärde * 12 000 kr/antalet invånare

Annars;

Standardkostnad = 0.

Kraftig ökning av antalet 1–5-åringar

I den tredje delen ska kommuner där 1–5-åringarna ökat kraftigt de senaste fem åren kompenseras:

Kommuner vars 1–5-åringar de senaste fem åren ökat med minst 2 procentenheter mer än ökningen i riket, får en ersättning på 12 000 kronor per 1–5-åring utöver det aktuella gränsvärdet. Ersättningen räknas därefter om till kronor per invånare.

Standardkostnad: = Procentuell ökning av 1–5-åringar > aktuellt gränsvärde => antal 1–5-åringar som ökat utöver gränsvärde * 12 000 kr/antalet invånare

Annars;

Standardkostnad = 0.

Eftersläpningseffekter

I den fjärde och sista delen ska kommuner som har haft en årlig genomsnittlig befolkningstillväxt på minst 1,2 procent kompenseras för den eftersläpning av intäkter som förekommer i systemet. För att kunna erhålla tillägg krävs *dels* att kommunen under en fyraårsperiod haft en årlig genomsnittlig befolkningstillväxt på minst 1,2 procent, *dels* att kommunen mellan de två senaste mättpunkterna haft en befolkningstillväxt på minst 1,2 procent. Som mättpunkter används kommunens befolkning per den 1 november sex, fem, fyra, tre, två och ett år före utjämningsåret³.

Grund för tillägg för eftersläpningseffekter är det antal nya invånare som tillkommit till kommunen utöver det antal nya invånare som krävs för att nå upp till gränsvärdet på 1,2 procent. Det antal personer som överstiger gränsvärdet adderas till folkmängden per den 1 november två år före utjämningsåret. Sedan gör man en ny beräkning av kommunens utfall från det utjämningsystem som gällde året före utjämningsåret, vilket man ställer mot det faktiska utfallet året före utjämningsåret. Skillnaden mellan dessa båda utfall ligger till grund för tillägget. För att kompensation även ska ske för eftersläpande skatteintäkter görs en ny beräkning av inkomstutjämnings baserad på den ökade folkmängden.

³ Vid den preliminära beräkningen ersätts den 1 november året före utjämningsåret med den 30 juni året före utjämningsåret. För att erhålla tillägg i den preliminära beräkningen krävs det att folkmängden i kommunen ökat med minst 0,8 procentenheter mellan den 1 november två år före utjämningsåret och den 30 juni året före utjämningsåret.

Standardkostnad: = Årlig genomsnittlig befolkningstillväxt > 1,2 % => befolkningstillväxt mellan de två senaste mättdpunkterna > 1,2 % => Det antal personer av befolkningsökningen som överstiger 1,2 % + antalet personer per den 1 november två år före utjämningsåret => Ökad folkmängd * utfall kr/inv. utjämningsåret före – kommunens utfall föregående utjämningsår = tilläggets underlag => tilläggets underlag / faktisk folkmängd den 31 december två år före utjämningsåret

Annars;

Standardkostnad = 0.

- Befolkningsminskning mäts som förändringen i antalet invånare mellan 2006-12-31 och 2016-12-31, i relation till antalet invånare 2006-12-31.
- Befolkningsminskningen i åldersgruppen 7–18 år mäts som förändringen i antalet invånare i åldern 7–18 år mellan 2011-12-31 och 2016-12-31, i relation till antalet invånare i åldern 7–18 år 2011-12-31.
- Befolkningsökningen i åldersgruppen 7–18 år mäts som förändringen i antalet invånare i åldern 7–18 år mellan 2011-12-31 och 2016-12-31, i relation till antalet invånare i åldern 7–18 år 2011-12-31.
- Kompensation för eftersläpningseffekter mäts i första fasen som den årliga genomsnittliga ökningen av folkmängden mellan 2012-11-01 och 2016-11-01. I andra fasen används vid den slutliga beräkningen kommunens befolkningsförändring mellan 2016-11-01 och 2017-11-01⁴.
- Standardkostnaden räknas ej upp till utjämningsårets kostnadsnivå.

2.8 Bebyggelsestruktur

Standardkostnaden för bebyggelsestruktur beräknas utifrån fem komponenter; byggkostnader, uppvärmning, administration, gator och vägar samt räddningstjänst.

- Uppvärmning respektive gator och vägar bygger på kostnadsutjämnings utfall i respektive delmodell i den kostnadsutjämnings som gällde till och med bidragsåret 2004. Uppdateras inte årligen.
- Byggkostnader baseras på regionala skillnader i lönekostnader för byggnadsarbetare samt skillnader i klimat. Gäller från utjämningsår 2008 och uppdateras inte årligen.
- För administration beräknas kommunernas merkostnad med variablerna invånardistans och folkmängd. Uppdateras inte årligen.
- För räddningstjänst beräknas kommunernas merkostnad med variablerna invånardistans och lokalt befolkningsunderlag. Uppdateras inte årligen.
- Omräkning av standardkostnaden till utjämningsårets kostnadsnivå sker med hjälp av nettoprisindex år 2003 t.o.m. utjämningsåret.

⁴ Vid den preliminära beräkningen är datumet 2018-06-30, annars 2018-11-01.

2.9 Löner

Standardkostnaden för löner beräknas utifrån ett löneindex, baserat på en regression. Indextalen uppdateras inte årligen utan ligger fast tills vidare. Kommuner med ett indextal som är större än 100 får ett bruttotillägg.

Vid beräkning av tillägget beräknas först en s.k. justerad lönekostnad. För kommunerna beräknas den genom att standardkostnaderna för de fem största verksamhetsområdena multipliceras med en genomsnittlig lönekostnadsandel för respektive verksamhetsområde. Den framräknade justerade lönekostnaden multipliceras sedan med kommunens indextal för att erhålla ett tillägg per invånare för respektive berättigad kommun. Tillägget finansieras med ett generellt avdrag för alla kommuner motsvarande ett med befolkningen den 31 december 2016 vägt medelvärde för tilläggen.

Löneindexet baseras på tre delar:

1. Genomsnittliga taxeringsvärden⁵ för småhus i kommunen (permanentboende, begränsat till 400 000 kronor nedåt och 3 miljoner kronor uppåt)
 2. Andel av de förvärvsarbetande (16-74 år) som inte arbetar i primärkommunal sektor eller i landstinget.
 3. Genomsnittliga priset för en bostadsrätt i länet (ej kvadratmeterpris)
- Lönekostnadsandelarna baserar sig på räkenskapssammandraget för kommuner år 2009, dessa uppdateras inte årligen.
 - Omräkning av standardkostnaden till utjämningsårets kostnadsnivå sker med hjälp av konsumentprisindex med fast ränta (KPIF) året före utjämningsåret samt utjämningsåret.

2.10 Kollektivtrafik

Standardkostnaden för kollektivtrafiken beräknas länsvis med hjälp av variablerna gleshet, arbetspendling och tätortsstruktur. Därefter fördelas 50 procent till kommunerna och 50 procent till landstingen, förutom för kommunkollektivet i Stockholms län som endast erhåller 40 procent av länets beräknade kollektivtrafikkostnad. Inom respektive län sker fördelningen mellan kommunerna antingen efter kommunernas andel av de totala kollektivtrafikkostnaderna i länet 2009, eller med lika stora belopp per invånare 31/12 2009.

En fördelning efter kostnader gäller för Blekinge län, Värmlands län, Västmanlands län, Dalarnas län, Västernorrlands län, Västerbottens län och Norrbottens län.

En fördelning med lika stora belopp per invånare gäller för Stockholms län, Uppsala län, Östergötlands län, Jönköpings län, Kronobergs län, Kalmar län, Skåne län, Hallands län, Västra Götalands län, Örebro län, Gävleborgs län och Jämtlands län.

För kommunerna i Södermanlands län fattar regeringen särskilda beslut om varje kommuns andel av de totala kostnaderna i länet.

⁵ Byggnadsvärde + marknadsvärde

Standardkostnaden för län samt landsting och kommunkollektiv i respektive län beräknas enligt följande:

Standardkostnad i länet = $(-1\,203,80 + 35,01 * \text{roten ur invånardistansen} + 1\,291,63 * \text{andel i länet boende i tätort med mer än 11 000 invånare} + 7\,401,42 * \text{andel utpendlare över kommungräns})$

Standardkostnad för landstinget = Standardkostnaden i länet/2

Standardkostnad för kommunkollektivet = Standardkostnaden i länet/2

Standardkostnad för kommun där fördelningen görs efter kostnader = $\text{Andel av länets kollektivtrafikkostnad} * \text{Standardkostnad för kommunkollektivet} / \text{kommunens befolkning} * \text{justeringsfaktor}$

Standardkostnad för kommun där fördelningen görs efter invånare = $\text{Andel av länets befolkning} * \text{Standardkostnad för kommunkollektivet} / \text{kommunens befolkning} * \text{justeringsfaktor}$

Ovanstående inledande del av beräkningarna förnyas inte årligen utan resultaten från en tidigare beräkning av respektive kommuns standardkostnad ligger tills vidare fast.

Justeringsfaktorn justerar så att det vägda genomsnittet av standardkostnaden överensstämmer med senast kända genomsnittskostnad för kollektivtrafiken.

Omräkning av standardkostnaden till utjämningsårets kostnadsnivå sker med hjälp av konsumentprisindex med fast ränta (KPIF) året före utjämningsåret samt utjämningsåret.

3. Kostnadsutjämning mellan landsting

3.1 Hälsa- och sjukvårdsmodellen

3.1.1 Hälsa- och sjukvård

Standardkostnaden för hälso- och sjukvård beräknas genom att varje invånare hänförs till en grupp utifrån kön, ålder, civilstånd, sysselsättningsstatus, inkomst och boendetyper. Uppgifterna beräknas på befolkning per den 31 december 2016. Antalet per grupp i respektive landsting multipliceras med en genomsnittskostnad framtagen från Region Skåne. Kostnadsuppgifterna som bygger på värden från år 2008 uppdateras ej årligen.

Definitioner som används:

Civilstånd:

- Barn + gifta personer
- Tidigare gifta
- Ogifta personer

Sysselsättningsstatus:

- Sysselsatta med kontrolluppgift samt barn under 16 år
- Ej sysselsatta med kontrolluppgift
- Ej sysselsatta utan kontrolluppgift

Inkomst:

- Nollinkomsttagare och barn
 - Ej nollinkomsttagare upp till median
 - Personer som har över medianinkomst
- Medianinkomsten beräknas exklusive nollinkomsttagare och barn.

Boendetyper:

- Småhus
- Övriga boendetyper vilket i allmänhet innebär flerbostadshus

HIV:

Standardkostnad för HIV beräknas schablonmässigt. Antaganden görs om hur många HIV-fall som finns i varje landsting. Dessa antaganden är att i hela befolkningen beräknas det finnas:

- 11 fall per 10 000 invånare i Stockholms läns landsting
- 4 fall per 10 000 invånare i Region Skåne
- 3 fall per 10 000 invånare i landstingen i Västra Götaland, Västernorrland och Västerbotten
- 2 fall per 10 000 invånare i övriga landsting

Sammanställning av hälso- och sjukvård och HIV

Summan av kostnaden för hälso- och sjukvård och HIV utgör den totala kostnaden för landstinget. Den kostnaden multipliceras med en korrigeringsfaktor så att kostnaden överensstämmer med redovisad kostnad. Korrigeringsfaktorn tas fram genom att jämföra den beräknade totalkostnaden för sjukvården i riket och jämföra den med summan av landstingens redovisade nettokostnad för sjukvård år 2017. Därefter multipliceras den korrigerade totalkostnaden med hjälp av konsumentprisindex med fast ränta (KPIF), året före utjämningsåret samt utjämningsåret, för att räkna upp beloppet till utjämningsårets prisnivå.

Den uppräknade kostnaden divideras med det totala antalet invånare i respektive landsting och utgör landstingets standardkostnad.

För att den beräknade kostnaden för sjukvård ska överensstämma med den faktiska kostnaden för sjukvård jämför man den faktiska kostnaden per invånare i riket med den beräknade kostnaden per invånare i riket. Uppräkningsfaktorn man erhåller multiplicerar man med den beräknade kostnaden i landstingets hälso- och sjukvård.

3.1.2 Glesbygdstillägg

Merkostnader på grund av gles bebyggelsestruktur beräknas för sjukhusvård, primärvård, ambulansverksamhet och sjukresor efter bosättningsmönster och befolkningsunderlag enligt följande. Beräkningarna baseras på fiktiva lokaliseringar utifrån befolkningen årsskiftet 2009/2010⁶.

- Ett landsting får tillägg (merkostnad) för sjukhusvård om befolkningsunderlaget för ett sjukhus är mindre än 100 000 invånare.
- Ett landsting får tillägg för primärvård om underlaget för en vårdcentral är under 5 600 personer.
- Ett landsting får tillägg för ambulansverksamhet om underlaget för en ambulansstation är mindre än 10 000 personer.
- Ett landsting får tillägg för övernattningsplatser vid vårdcentraler under förutsättning att avståndet mellan vårdcentralen och närmaste sjukhus överstiger 10 mil.
- För sjukresor till sjukhus beräknas ett vägt medelvärde av besöksfrekvenser grundat på en enkätundersökning som genomfördes av utredningen 2005 års uppföljning av utjämnungssystemet.

⁶ Läs mer i utredningen *Likvärdiga förutsättningar – Översyn av den kommunala utjämnungen*, (SOU 2011:39), bilaga 7, Merkostnader på grund av gles bebyggelsestruktur i kommuner och landsting.

Landstingets merkostnader jämförs sedan med rikets genomsnittliga merkostnad så att samtliga landsting får ett invånarbaserat avdrag som beräknas så att summan av avdragen motsvarar summan av tilläggen.

Glesbygdstillägget räknas upp till utjämningsårets kostnadsnivå med hjälp av konsumentprisindex med fast ränta (KPIF) för året före utjämningsåret samt utjämningsåret.

3.2 Befolkningsförändringar

Standardkostnad beräknas för de landsting vars befolkningsökning mellan den 1 november två år före utjämningsåret och den 1 november året före utjämningsåret överstiger 1,2 procent.

Delmodellen är begränsad så att kompensation endast kan utgå till de landsting som, mellan den 1 november sex år före utjämningsåret och den 1 november två år före utjämningsåret, haft en genomsnittlig årlig befolkningsökning på mer än 1,2 procent.

Eftersläpningseffekter

De landsting som har haft en årlig genomsnittlig befolkningstillväxt på minst 1,2 procent kompenseras för den eftersläpning av intäkter som förekommer i systemet. För att kunna erhålla tillägg krävs *dels* att landstinget under en fyraårsperiod haft en årlig genomsnittlig befolkningstillväxt på minst 1,2 procent, *dels* att landstinget mellan de två senaste mättidpunkterna haft en befolkningstillväxt på minst 1,2 procent. Som mättidpunkter används landstingets befolkning per den 1 november sex, fem, fyra, tre, två och ett år före utjämningsåret⁷.

Landstinget får kompensation för den befolkningsökning som överstiger gränsvärdet 1,2 procent. Det antal personer som överstiger gränsvärdet adderas till folkmängden per den 1 november två år före utjämningsåret. Sedan gör man en ny beräkning av landstingets utfall från kommunalekonomisk utjämning året före utjämningsåret vilket man ställer mot det faktiska utfallet året före utjämningsåret. Skillnaden mellan dessa båda utfall ligger till grund för tillägget. För att kompensation även ska ske för eftersläpande skatteintäkter görs en ny beräkning av inkomstutjämnningen baserad på den ökade folkmängden.

Standardkostnad:

= Årlig genomsnittlig befolkningstillväxt under fyra år > 1,2 %

=> befolkningstillväxt mellan de två senaste mättidpunkterna > 1,2 % =>
 Det antal personer av befolkningsökningen som överstiger 1,2 % +
 antalet personer per den 1 november två år före utjämningsåret => Ökad
 folkmängd * utfall kr/inv. utjämningsåret före – landstingets utfall
 föregående utjämningsår = tilläggets underlag
 => tilläggets underlag / faktisk folkmängd den 31 december två år före
 utjämningsåret

⁷ Vid den preliminära beräkningen ersätts den 1 november året före utjämningsåret med den 30 juni året före utjämningsåret. För att erhålla tillägg i den preliminära beräkningen krävs det att folkmängden i landstinget ökat med minst 0,8 procentenheter mellan den 1 november två år före utjämningsåret och den 30 juni året före utjämningsåret.

Annars;

Standardkostnad = 0.

- Kompensation för eftersläpningseffekter mäts i första fasen som den årliga genomsnittliga ökningen av folkmängden mellan 2013-11-01 och 2017-11-01.
- I andra fasen används landstingets befolkningsförändring mellan 2017-11-01 och 2018-11-01⁸.

Standardkostnaden räknas inte upp till utjämningsårets kostnadsnivå.

3.3 Löner

För landsting beräknas lönekostnaderna utifrån lönerna i länets privata sektor samt läkarnas faktiska lönenivå. Skillnaderna mellan landstingen anges i form av ett index, baserat på regression. Indextalen ska inte uppdateras årligen utan ligga fast tills vidare. Landsting med ett indextal som är större än 100 får ett bruttotillägg. Tillägget finansieras med ett generellt avdrag för alla landsting motsvarande ett med befolkningen vägt medelvärde för tilläggen.

Vid beräkning av tillägget för lönekostnadsskillnader beräknas först en s.k. justerad lönekostnad. För landstingen beräknas den genom att standardkostnaden för hälso- och sjukvård multipliceras med en genomsnittlig lönekostnadsandel för verksamhetsområdet. Den framräknade justerade lönekostnaden multipliceras sedan med landstingets indextal, för att erhålla ett tillägg per invånare för respektive berättigat landsting.

Lönekostnadsandelen för hälso- och sjukvård, som inte ska uppdateras årligen, har beräknats till 0,72.

Omräkning av standardkostnaden till utjämningsårets kostnadsnivå sker med hjälp av konsumentprisindex med fast ränta (KPIF) året före utjämningsåret samt utjämningsåret.

Standardkostnad = ((Index baserat på regression – 100) * (Standardkostnad för hälso- och sjukvård * genomsnittlig lönekostnadsandel)/100))- generellt avdrag

3.4 Kollektivtrafik

Standardkostnaden för kollektivtrafiken beräknas länsvis med hjälp av variablerna gleshet, arbetspendling och tätortsstruktur. Därefter fördelas 50 procent till kommunerna och 50 procent till landstingen. För Stockholms län gäller dock att 60 procent av den beräknade kollektivtrafikkostnaden tillfaller landstinget.

Standardkostnaden för län samt landsting och kommunkollektiv i respektive län beräknas enligt följande:

Standardkostnad i länet = (- 1 203,80 + 35,01 * roten ur invånardistansen + 1 291,63 * andel boende i tätort med mer än 11 000 invånare + 7 401,42 * andel utpendlare över kommungräns)

⁸ Vid den preliminära beräkningen är datumet 2018-06-30, annars 2018-11-01.

Standardkostnad för landstinget = 0,5* Standardkostnaden i länet⁹

Standardkostnad för landstinget justeras sedan så att det vägda genomsnittet av standardkostnaden överensstämmer med senast kända genomsnittskostnad för kollektivtrafiken.

Omräkning av standardkostnaden till utjämningsårets kostnadsnivå sker med hjälp av konsumentprisindex med fast ränta (KPIF) året före utjämningsåret samt utjämningsåret.

⁹ Undantag för Stockholms län där 60 procent tillfaller landstinget och 40 procent tillfaller kommunkollektivet.

Bilaga 1: Prisindex

Uppräkning till utjämningsårets kostnadsnivå sker med hjälp av utvecklingen av nettoprisindex för åren 2003–2016 och med hjälp av utvecklingen av konsumentprisindex med fast ränta (KPIF) för åren därefter.

År	Utveckling i prisindex (%)	Omräkningsfaktor
2003	1,5	1,015
2004	0,1	1,001
2005	0,1	1,001
2006	1,1	1,011
2007	2,7	1,027
2008	2,7	1,027
2009	-0,8	0,992
2010	1,8	1,018
2011	2,0	1,020
2012	1,2	1,012
2013	-0,3	0,997
2014	-0,1	0,999
2015	-0,9	0,991
2016	1,0	1,004
2017	2,0	1,020
2018	1,7	1,017
2019	1,7	1,017

Bilaga 2: Nettokostnader per invånare 2016

Kommunernas sammanlagda nettokostnader för 2017, kronor per invånare.

Verksamhet	2017
Förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg	8 009
-förskola	6 475
-pedagogisk omsorg	129
-fritidshem	1 405
Förskoleklass och grundskola	11 039
- förskoleklass	662
- grundskola	10 377
Gymnasieskola	3 751
Individ- och familjeomsorg, IFO	4 104
Äldreomsorg	10 435
Kollektivtrafik	294

Källa: Räkenskapssammandrag för kommuner

Vad gäller kollektivtrafik antas att kommunerna och landstingen solidariskt delar på kostnaderna. Baserat på landstingens och kommunernas sammanlagda nettokostnad för kollektivtrafik beräknas en nettokostnad per invånare. Den summerade nettokostnaden divideras med två för att fördela kostnaderna mellan kommun- och landstingskollektiven. Ovan angivna värde avser endast kommunernas nettokostnad.